

תלמוד, פירוש דברים ד 24; נסים הנעשים על ידי עובדי עבודה זרה (מס' עבודה זרה נה/א)

שאל אגריפס שר צבא את רבן גמליאל: 'כתיב בתורתכם (דברים ד 24): כי ה' אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֹכֶלֶה הוּא אֵל קָנָא. כלום מתקנא אלא חכם בחכם וגבור בגבור ועשיר בעשיר!' אמר לו: 'אמשול לך משל, למה הדבר דומה? לאדם שנשא אשה על אשתו: חשובה ממנה, אין מתקנאה בה. פחותה ממנה מתקנאה בה'.

אמר ליה זונין היה כנראה מנהל המשק והעסקים של בית הנשיא, עשיר ומחדר במצוות לרבי עקיבא: 'לבי ולבך ידע דעבודת כוכבים לית בה מששא, והא קחזינן גברי דאזלי כי מתברי ואתו כי מצמדי רש"י: דאזלי כי מתברי - פסחים ההולכין לעבודת כוכבים שנתפרקו איבריהן מחמת חוליין וחוזרין באיברין מצומדים, מאי טעמא?' אמר לו: 'אמשול לך משל, למה הדבר דומה? לאדם נאמן שהיה בעיר, וכל בני עירו היו מפקדין אצלו שלא בעדים, ובא אדם אחד והפקיד לו בעדים. פעם אחד, שכח והפקיד אצלו שלא בעדים. אמרה לו אשתו: 'בוא ונכפרנו'. אמר לה: 'וכי מפני ששטה זה עשה שלא כהוגן, אנו נאבד את אמונתנו?' אף כך יסורין, בשעה שמשגרין אותן על האדם, משביעין אותן: שלא תלכו אלא ביום פלוני, ולא תצאו אלא ביום פלוני ובשעה פלונית, ועל ידי פלוני ועל ידי סם פלוני. כיון שהגיע זמן לצאת, הלך זה לבית עבודת כוכבים. אמרו יסורין: דין הוא שלא נצא, וחוזרין ואומרים: וכי מפני ששטה זה עושה שלא כהוגן אנו נאבד שבועתנו?' והיינו דאמר רבי יוחנן, מאי דכתיב (דברים כח 59): וְחָלְסוּ רְעִים וְנֶאֱמָנִים? רְעִים - בשליחותן, וְנֶאֱמָנִים - בשבועתן.

לפי רבי עקיבא, העולם מתנהל על פי סדר קבוע של השגחה וסיבתיות, ואותו סדר אינו משתנה כדי למנוע מן האדם לטעות בפרשנותו. הייסורים מסתלקים בזמן שנקבע להם, גם אם במקרה אותו אדם נמצא באותו רגע בבית עבודה זרה. 'אחרי זה' אינו בהכרח 'בגלל זה'.

אמר ליה רבא בר רב יצחק לרב יהודה: 'האיכא בית עבודת כוכבים באתרין, דכי מצטריך עלמא למטרא בעירו נמצא בית עבודה זרה. כשהעולם צריך גשם ..., מתחזי להו בחלמא ואמר להו: 'שחטו לי גברא ואייתי מטרא, שחטו לה גברא ואתי מטרא!' האליל מתגלה להם בחלום ואומר להם: שחטו לי איש, שוחטים לו איש, והגשם יורד. אמר ליה: 'השתא אי הוי שכיבנא, לא אמרי לכו הא מלתא, דאמר רב ברוך ה' שאיני מת כדי להביא לכם את דברי רב ...: מאי דכתיב: (דברים ד 19): אֲשֶׁר חָלַק ה' אֱלֹהֶיךָ אִתְּםָ לְכָל הָעַמִּים? מלמד שהחליקן משחק מילים בין 'חלק' לבין 'החליקן'. (מטעה אותם). כדברים כדי לטורדן מן העולם. והיינו דאמר ריש לקיש, מאי דכתיב (משלי ג 34): אִם לִלְצִים הוּא יִלְיֹץ וְלַעֲנֻיִם יִתֵּן חֵן? בא לטמא פותחין לו, בא לטהר מסייעין אותו.

הבחירה החופשית מחייבת שגם הטעות תהיה אפשרית. אילו הקב"ה היה מבטל מיד כל 'הצלחה' שנראית קשורה לעבודה זרה, כמעט שלא הייתה לאדם אפשרות אמתית לבחור ולהטעות את עצמו. וזה עומק 'בא לטמא פותחין לו': לא מסייעים לו לעשות רע, אלא אין מונעים ממנו בכוח ללכת בדרך שהוא עצמו בחר בה.

הלכה. רמב"ם, הלכות ברכות

ז, א: מנהגות רבות נהגו חכמי ישראל בסעודה וכולן דרך ארץ, ואלו הן: כשנכנסין לסעודה הגדול שבכולן נוטל את ידיו תחלה, ואח"כ נכנסין ויושבין מסובין על המיטה כדי לאכול וגדול מסיב בראש ושני לו למטה הימנו. היו שלשה מטות, גדול מסיב בראש ושני לו למעלה הימנו ושלישי לו למטה הימנו.

ז, ב: בעל הבית מברך המוציא ומשלים הברכה ואח"כ בוצע, והאורח מברך ברכת המזון כדי שיברך לבעל הבית, ואם היו כולן בעלי הבית הגדול שבהן בוצע והוא מברך ברכת המזון.

מוסר. ספרי שיערי תשובה לרבינו יונה שער ג

קצו)

רבנו יונה מחלק את החנפים לתשעה סוגים:

הסוג השביעי של חנפים: החושש מתוכחה שאינה נשמעת

הרואה את אנשי מקומו עם קשה עורף, ואומר בלבו: 'אולי לא יקשיבו אם אדבר להם נכוחות ישירות ופי אמלא תוכחות?' על כן יחשוך פיו מאחר ולא דיבר והנה עונו ישא, כי לא נסה להוכיח ולהזהיר. אולי אם רוחם העיר יתכן שאם היה מוכיח אותם יעוררו משנת אולתם היה מעורר אותם והיו עוזבים את איולתם, ולא תלין אתם משוגתם וטעותם לא הייתה נשאת אצלם.

ואמרו רז"ל (מס' שבת נה/א): בענין מה שכתוב (יחזקאל ט 4): 'והתוית תו על מצחות האנשים הנאנחים והנאנקים [על כל התועבות הנעשות בתוכה]'. הקב"ה מצווה למלאך לסמן את הצדיקים, שכואבים על התועבות שנעשות בירושלים. הסימן נועד בתחילה להבדיל ביניהם לבין הרשעים.

- אמרה מדת הדין: אף על פי שהללו צדיקים גמורים וקיימו את התורה, היה להם למחות ולא מיחו!
- אמר הקב"ה: גלוי וידוע לפני, שאם היו מוחים, לא היו מקבלים מהם.
- אמרה מדת הדין: ריבונו של עולם! אם לפניך גלוי, הם לא ידעו אם ישמעו העם לקולם ואם יחדלו!

וצוה השם יתברך אחרי כן (שם 6): וממקדשי תחלו לאחר טענת מידת הדין, העונש מתחיל דווקא מן הקרובים למקדש, והם הצדיקים המקודשים, כי נענשו על דבר שלא מיחו, ונאמר (ויקרא יט 17): הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא.

ואם הדבר גלוי לכל וידוע ונבחן ונחקר, כי החוטא שונא מוסר ולא ישמע לקול מוריו, ולמלמדיו לא יטה אזנו, על זה נאמר (משלי ט 8): אל תוכח לץ פן ישנאך. ואמרו (מס' יבמות סה/ב): כשם שמצוה לומר דבר הנשמע, כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע. ואמרו (מס' ביצה ל/א): מוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידים.